Ympäristöministeriö
Miljöministeriet
Ministry of the Environment

Päiväys
Datum

19.10.2018

Dnro
Dnr

Ylijohtaja Ari Niiranen

Viite
Hänvisning

Muistio eduskunnan asunto- ja ympäristöjaostolle

Asia
Ärende

HE 123/2018 vp, momentti 35.01.65, Avustukset järjestöille ja ympäristönhoitoon

Momentin 35.01.65 Avustukset järjestöille ja ympäristönhoitoon määrärahaa voidaan käyttää **yleisavustuksiin valtakunnallisille luonnonsuojelu- ja ympäristöjärjestöille** niiden perustoimintaan. **Valtakunnallisille asunto- ja rakennusalan järjestöille** myönnetään valtionavustusta yleisavustuksena kohdennettuna erityisesti näiden **neuvonta- ja valistustoimintaan**.

Avustusta saavat järjestöt tekevät merkittävää ja arvokasta työtä muun muassa ympäristöön, luonnonsuojeluun sekä asumiseen ja rakentamiseen liittyvissä tehtävissä, ja niillä on tärkeä rooli kansalaismielipiteen välittäjinä. Järjestöjen toiminta ja hankkeet tavoittavat kansalaisia usein paremmin kuin viranomaistoiminta. Järjestöjen tuottamat palvelut ovat tehokkaita ja edullisia. Julkisen hallinnon resurssien niukentuessa järjestöjen merkitys ympäristö-, asunto- ja rakennusalan toiminnassa ja palvelujen tuotannossa kasvaa edelleen. Ympäristöhallinnossa toteutetaan useita laajoja lainsäädäntö- ja kehittämishankkeita, joita koskevaa tiedottamista ja neuvontaa hoidetaan myös näiden järjestöjen kautta.

Momentilta tuetaan myös **saariston ympäristönhoitoa**, joka perustuu lakiin saariston kehityksen edistämisestä (494/1981), jossa säädetään, että saaristokunnalle tai tällaisen kunnan jäsenelle voidaan "myöntää avustusta toimenpiteisiin, jotka koskevat saaristoluonnon suojelemista taikka saariston maisemakuvan säilyttämistä tai parantamista". Tuen avulla on hoidettu saariston niittyjä ja muita perinnemaisemia, tehty linnusto- ja luontoselvityksiä sekä kunnostettu saaristomaisemien kannalta tärkeitä rakennuksia ja rakennelmia. Tuen saajina ovat olleet saariston asukkaat sekä paikalliset luonnonsuojelu- ja ympäristöjärjestöt.

Lisäksi momentin määrärahoilla tuetaan **saaristoalueiden ja tunturialueiden jätehuoltoa**, joka matkailijoiden ja retkeilijöiden kannalta näkyy konkreettisesti roskaantumisen estämisenä. Pidä Saaristo Siistinä ry toimii saaristo- ja rannikkoalueilla sekä Järvi-Suomessa huolehtimalla muun muassa veneilijöiden jätteistä, kuivakäymälöistä, kelluvista imutyhjennysasemista ja retkisatamien jätehuollosta.

Määrärahaa käytetään myös **kestävää kehitystä, kulttuuriympäristön vaalimista sekä muuta ympäristökasvatusta ja -valistusta edistävien valtakunnallisesti ja alueellisesti merkittävien hankkeiden** tukemiseen. Suuri osa hankkeista tuottaa koulu- ja kasvatustyössä hyödynnettäviä toimintamalleja tai vahvistaa opettajien ja muiden kasvattajien osaamista. Sisällöllisiä teemoja hankkeissa ovat olleet mm. lajintuntemus, ympäristön tilan seuranta, ulkona oppiminen, aktiivinen kansalaisuus, kaupunkisuunnittelu, luonto- ja ympäristösuhde, kestävät liikkumistavat sekä kestävä kehitys.

Vuoden 2018 määrärahan käyttö

Momentilta on vuonna 2018 myönnetty avustusta 36 järjestölle niiden perustoimintaan tai neuvonta- ja valistustyöhön, yhteensä 1 038 000 euroa (57 % momentin määrärahasta). Ympäristönhoitoon (ml saaristo- ja tunturialueiden jätehuoltoon) osoitettiin yhteensä 553 000 euroa (30 %) ja ympäristökasvatus- ja valistushankkeisiin 244 000 euroa (13 %). Momentille on I lisätalousarviossa lisäksi lisätty 600 000 euron määräraha, joka on eduskunnan päätöksellä suoraan kohdennettu Suomen Metsästäjäliitolle (100 000 euroa) ja Pidä Saaristo Siistinä ry:lle alushankintaan (500 000 euroa). Nämä summat eivät sisälly em. prosenttiosuuksiin.

Pidä Saaristo Siistinä ry vastaa Saimaan alueella noin 70 kuntien, kaupunkien, virkistysaluesäätiön tai -yhdistyksen omistaman retkisataman huollosta. 500 000 euron lisäys aiheutuu Vuoksen vesistöalueen käyttötarpeeseen soveltuvan aluksen hankinnasta, jonka arvioitu hankintahinta on yhteensä 1,2 miljoonaa euroa. Investointia kokonaisuudessaan on mahdotonta irrottaa yhdistyksen perusrahoituksesta. Tavoitteena on, että uusi Saimaan huoltoalus valmistuisi vuoden 2020 aikana.

Määrärahan kehittyminen

Vuonna 2016 momentin 36.01.65 määräraha väheni 366 000 eurolla (noin 17,4 %) vuoteen 2015 verrattuna. Vähennys johtui järjestötukien hallitusohjelman mukaisista säästöistä ja tasomuutoksesta. Avustuksia pyrittiin leikkaamaan niin, ettei järjestöjen toiminta vaarantuisi. Suurimmilta avustuksien saajilta leikkaus oli noin 20 % edellisvuoteen nähden, pienemmiltä noin 10 %. Leikkaukset ovat vaikuttaneet järjestöjen toimintaan ja edellyttäneet sopeuttamistoimia.

Vuonna 2017 momentin 36.01.65 määräraha kasvoi 550 000 eurolla. Näistä 500 000 euroa osoitettiin Pidä saaristo siistinä ry:n alushankkeelle ja 50 000 euroa Suomen Metsästäjäliitolle eduskunnan päätöksellä. Käytännössä se osa määrärahasta, joka oli käytettävissä muiden järjestöjen toiminnan ja hankkeiden tukemiseen, väheni 4 000 eurolla vuoteen 2016 verrattuna ja oli suuruudeltaan 1 730 000 euroa.

Vuonna 2018 momentin 36.01.65 määräraha kasvoi 105 000 eurolla ja oli suuruudeltaan 1 835 000 euroa. Valtiovarainvaliokunnan mietinnössä tuotiin esiin, että 105 000 euron lisäys ohjattaisiin järjestöille myönnettäviin avustuksiin. Lisätalousarviossa I eduskunnan päätöksellä osoitettiin lisäksi 500 000 euroa Pidä saaristo siistinä ry:n Saimaan alushankkeelle ja 100 000 euroa yleisavustusta Suomen Metsästäjäliitolle.

Vuoden 2019 määrärahaesitys 1 730 000 euroa

Vuonna 2019 momentille on esitetty 1 730 000 euroa. Ympäristöministeriö pitää tärkeänä, että momentin määräraha säilyisi myös jatkossa vähintään 1,73 miljoonan euron tasolla. Järjestöt ovat nyt sopeuttaneet toimintaansa saamansa avustuksen mukaiseksi, ja hakijoiden joukossa on vuosittain myös uusia, avustuksen kriteerit täyttäviä yhteisöjä. Varsin rajallisella määrärahalla on vuosien aikana voitu tehokkaasti tukea kansalaisyhteiskunnan toimijoita kansalaisten ympäristötietoisuuden lisäämiseksi sekä erilaisten luonto-, ympäristö-, rakennus- ja asuntoalan toimien toteuttamiseksi. Maakuntauudistuksen vuoksi määrärahan taso olisi 1 419 000 euroa vuodesta 2021 eteenpäin.

Avustusten harkinta ympäristöministeriössä

Ympäristöministeriössä on viime vuosina kiinnitetty erityistä huomiota momentin määrärahan vaikuttavuuteen sekä kehitetty avustushakuprosessia pyrkimyksenä lisätä sen avoimuutta ja selkeyttä. Tähän liittyy niin avustushakulomakkeiden kuin ohjeistuksen kehittäminen. Valtionavustuslaki määrittelee avustuksen myöntämisen yleiset edellytykset. Avustusta harkittaessa otetaan huomioon järjestön toimintakenttä ja toiminnan laatu, laajuus ja vaikuttavuus sekä se, miten avustuksen hakijan toiminta vaikuttaa edistävästi valtion talousarvioesityksen mukaisiin ympäristöministeriön hallinnonalan tavoitteisiin. Harkinnassa huomioidaan myös järjestön ympäristöhallinnon tavoitteita edistävän toiminnan osuus sen kokonaistoiminnasta. Lisäksi harkinnassa huomioidaan avustuksen tarpeellisuus toiminnan laatuun ja laajuuteen sekä yhteisön talouteen ja muihin tukiin nähden.